

ХӨӨЧ БҮЛ

«Цашан бор» деер тосхгдсн ут тагтан хаша ик холас дүнъгэдж үзгднэ. Тер хашан деер бийд бääсн ондр сеериг өөдлэд, сальк орад хар буурл зүста хөд тарад идшлдж йовна. Хөөдин ард тасрад үлдсн нег цөөкн хөөг хар улан күүкн эргүлдж гуудж йовхнь үзгднэ. Эн ах хөөч Галя— Бääнк өвгнэ отхн күүкн. Эн ода арвн йистэ. Гонгонов өвгн хойр ик күүкдэн, көвүтгэн өскэд-босхад, джиргэлин хаалгэд орулв. Эднэ дарунь дахлдад хойр отхн үрн — Галя, Петя хойр өсэд ирв. Эн хойран наснь цацу-ижр. Эцкнь — Бääнк 60 гарсн наста өвгн, тер бийнь одачн чанъгъ, пиирг. Көвүд, күүкд көдлмшин захас бэрцхäv. Коля көвүнъ арвн зургъагъасн авн эклдж көдлв. Галя школасн ирчкэд, өөрхнд бääсн малин фермүр одмн. Фермд ирчкэд, саалчирт нөкд болад, тугълмуд асрх, үсннь күрглцмн. Саальчир Галяг үзхчирн, «мана бичкн нөкд» гидж нерэдг болв. Зармдэн саальчирас зөвчл авад, хойр-негн үкр чигн саадг болв. Тегэд чигн, МТФ-н толгъач Галяг икär таасдмн..

— Галя, сән саальч болдж чадхмч, көдлмшт йир дуртач, сургъулян сäänär сурад төгсачкэд, манд саальч бол.— гидж шоглмн. Галя 1956 джил хаврар, Красноярск крайин, Канск района «Красный маяк» совхозд саальчар эклдж көдлв. Таньдг саальчир нөкд болв, дамшлтан заав. Галя саальчин көдлмш түргär дасв. Ус саадж авлгъна зурагъан давуудж гүцэдг болв. Тегэдчн Галя кесг дакж мөрэлгдв, күүндлгънэ грамотсар ачлгдв.

1958-ч джилин хөн сар. Багъ наста джиргэлян өргн теегин аггуд, хөөдин хәрүллгэнд оньгрүлсн Бääнк өвгиг балгъсн деер бәрдж болхий?

Бääнк өвгнд зөвär олн тоолвр орв. Күүкд хө хәрүлдж узэд уга, тааляр ус татдгиг медхш... Болв дасдж болх.. Эн тоотиг тоолад Колядан келджәнэ:

— Нег отар хө авч хәрүлхмн. Чидл күрх, чи, би Галя, Петя... «Ахуч бол» гидг колхозд арвн-гурвн джилд хөөчär йовлав, мини эс медх довнъ уга, амтинь эс медх уста худг уга, одачн тандан дөнъ-нөкд болдж чадхв, — гив.

«Аавин үгиг алдд, дүүгъин үгиг делмд күүндл» гидг үлгүр Колян толгъад орв. Нег цөөк хонад, Коля «Северный» совхозин нег отар хө авб. Галя, Петя хойр дарукснь болцхав. Сальк өрүлдж хәрүлх, идгинь кезä сольх кедү услж, гемтэ-шалтг-

тагъинь яггэдж эмнхинь—цугинь өвгн эднд дасхв. Баахн цаг цавсна хөөн Коля цертг мордх болв.

—...Коля цертг сургъулян сурад иртэ ормднь Галя көдлх, хөөдэн күүнд өгхм биш,—гидж өвгн таслв. Ах хөөч Галя комсомолин зерглэнд орв.

Малас гардг эдл-уш элвджэлгэнд цуг чидлэн өгнäv, коммунизм тосхлгэнд комсомолк нер зүүдж орлцнав, — гидж Галя үгән өглэ. Эн үгдэн күрв. Хөөдэн гару угагъар сән чинätэгъär авч гарв. Зун хөн болгънас 120 хургъ авб. Өөдэн чинртэ хүрсх, ноос орн-нутгтан орулдж өгв. Орн-нутгт нернь туурсн Валентина Гаганован седвәрär, ард үлддж йовх көдлмшт дөнъ болна. Хөөчärн көдлн тээдж, хөд киргэлгэнд орлцна, хаша-хаац яслцна. Хальмг кели амтн сән дурар Арасэд ордж ирснэ 350 джилин өөнин өдрт Галя Элстүр ирв. Байрин сән өдрт нерэдгддж кегдсн, Хальмг АССР-н Деед Советин хургт орлцв. Ах-дү болгч республикäs ирн гинчирлэ харгъв. Хальмг теегин хөөч күүкн Галя «Күүндлгънэ темдг» орденär ачлгдв.

Галян бригад сäänär көдлнэ, сергмджтэгъär амрна. Асхнднь радиотгъар Элстäs, Москвагъас сүл зәнъгс болн орс, хальмг ду-би сонъсна. Шин газет, журнал умшцхана, шатр наадцхана.

— Сäänн цагт төрсн, джиргэлтэ улс! Энд, теегт көдлджäh Галяг кен эс меднэ! Кезәнэ намаг хөөч йовх цагт, келдж мактх биш, бүлэн нудär талэдж, бүтн көлс өгдг билэ,— гидж Бääнк өвгн кезәнк гашута бääдлэн тодлна.

Ода Галя хөөчин көдлмшиг сäänär тасдж авб. Намрин көг тавлгъит эврэн гарддж келгв, хөөдэн сән чинätэгъär бәрджәнэ. Намр давад, үвл ирв. Хөд үвлзх хашанъ дулан. Кергтэ өвснь зөөгдэд авгдчкв.

—Эн джил үвл эрт эклв, өвсн өмнкär болхла, багъ болв, зуг арвär эдлхлэ—күрхмн. Шуургън уга өтрмүдтнь хөөдэн хәрүлхвдн. Хөөдин чинагъинь сäänär бәрэд, өмнкäsн ик диилврмүд күүцэхвдн, — гидж Галя гткүүлнэ. Эднэ бүлд дамшлтта дөрвн хөөч бäänэ. Совхозд эднэ бүлиг «хөөч бүл» гидж нерэднэ.

Долан джилэ зураг болзгаснь урд гүпэхд үнн гол седклэн тавдж көдлджäh үр Гонгонова Галян бригад шин гиилврмүд бәрхнь лавта.

БАДМИН Николай.